

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonu'nun (OSB-ÇAO-E-TR) Türk Kültürüne Uyarlanması ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi

● Aydan AKKURT YALÇINTÜRK¹, ● Elçin BABAOĞLU², ● Yalçın KANBAY³,
● Tuğba KARAKUŞ TÜRKER⁴

ÖZET

Amaç: Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanısı konmuş olan çocuklarda anksiyete belirtilerinin doğru değerlendirilmesi, uygun değerlendirme araçlarının eksikliği nedeniyle zor olabilir. Bu çalışmada OSB tanısı konmuş çocuklarda anksiyetenin ebeveynlerin tarafından değerlendirilmesini sağlayacak Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonu'nun Türkçeye adaptasyonu amaçlanmıştır.

Yöntem: Bu metodolojik çalışma, Ekim 2023-Mart 2024 tarihleri arasında, 8-15 yaş arasında OSB tanısı konmuş çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya 371 ebeveyn katılmıştır. Veriler online olarak toplanmıştır. Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonunun (OSB-ÇAO-E-TR) geçerliği; kapsam geçerliği ve yapı geçerliliği ile test edilirken güvenilirlik için iç güvenilirlik ve iki yarı test güvenilirliği incelenmiştir.

Bulgular: Dört boyut (Performans, Ayrılma, Uyarılma ve Belirsizlik) ve 24 maddeden oluşan OSB-ÇAO-E-TR'nin yapısı Türkçe versiyonda da doğrulanmıştır. Ölçek 24 ile 96 aralığında bir puana sahip olup puanın artışı anksiyetenin arttığı anlamına gelmektedir. Ölçeğin açıkladığı toplam varyans %61'dir. Ölçeğin geneli için hesaplanan Cronbach's alfa güvenilirlik katsayısı 0,94'tür. Ölçeğin alt boyutlarında Cronbach alfa değeri 0,66 ile 0,80 aralığında bulunmuştur.

Sonuç: OSB-ÇAO-E-TR Türkiye'de otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda anksiyete taraması için geçerli ve güvenilir bir araçtır.

Anahtar Sözcükler: Anksiyete, ebeveyn bildirimi, geçerlik, güvenilirlik otizm spektrum bozukluğu

ABSTRACT

Adaptation of Anxiety Scale for Children-Autism Spectrum Disorder-Parent Version (ASC-ASD-P-TR) to Turkish Culture and Examination of Psychometric Properties

Objectives: Accurate assessment of anxiety symptoms in children diagnosed with Autism Spectrum Disorder (ASD) can be challenging due to the lack of appropriate assessment tools. This study aimed to adapt the Anxiety Scale for Children with Autism Spectrum Disorder-Parent Version into Turkish (referred to as ASC-ASD-P-TR) to enable parents to assess anxiety in children with ASD.

Methods: This methodological study was conducted between October 2023 and March 2024 with parents of children diagnosed with ASD aged 8-15 years. 371 parents participated in the study. Data were collected online. Content validity, construct validity, internal reliability and split-half reliability, were examined.

Results: The construct of the ASC-ASD-P-TR, which consists of four dimensions (Performance, Separation, Arousal, and Uncertainty) and 24 items, was validated in Turkish. The scale has a score range between 24 and 96, and an increase in score means an increase in anxiety. The total variance explained by the scale is 61%. Cronbach's alpha reliability coefficient for the overall scale is 0.94. In the sub-dimensions of the scale, Cronbach's alpha value was between 0.66 and 0.80.

Conclusion: The ASC-ASD-P-TR is a valid and reliable measurement tool for assessing anxiety in children with ASD in Turkey.

Keywords: Anxiety, autism spectrum disorder, parent report, reliability, validity

Atf için: Akkurt Yalçintürk A, Babaoğlu E, Kanbay Y ve ark. (2025) Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonu'nun (OSB-ÇAO-E-TR) Türk Kültürüne Uyarlanması ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Türk Psikiyatri Derg* 36:404–413. <https://doi.org/10.5080/u27513>

Geliş Tarihi: 12.05.2024, **Kabul Tarihi:** 28.10.2024, **Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 06.07.2025

¹Dr. Öğr. Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniv., Hamidiye Hemşirelik Fak., Psikiyatri Hemşireliği AD, İstanbul; ^{2,4}Dr. Öğr. Üyesi, Üsküdar Üniv., Sağlık Bilimleri Fak., Hemşirelik Bölümü, İstanbul; ³Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniv., Sağlık Bilimleri Fak., Psikiyatri Hemşireliği AD., Artvin, Türkiye

Aydan Akkurt Yalçintürk, e-posta: aydan.akkurtyalcinturk@sbu.edu.tr

GİRİŞ

Otizm spektrum bozukluğu (OSB), çocukların %1-2'sinde görülen, sık karşılaşılan bir durumdur (Baio ve ark. 2018). OSB belirtileri erken çocukluk döneminde ortaya çıkar ve yaşam boyu devam eder (Baghdadli ve ark. 2018). Klinik olarak sosyal iletişimin niteliğinde farklılıklar ve kısıtlı, tekrarlayıcı davranışların birlikteliği ile karakterizedir (APA 2013). Aynı zamanda sıklıkla bu belirtilere anksiyete, depresyon, dikkat ve davranış sorunları da eşlik etmektedir (Goldin ve ark. 2014). Bireylerin göz ardı edemeyecekleri düzeyde sürekli anksiyete yaşadıkları, her yaş grubunda görülebilen, en yaygın psikiyatrik bozukluk olan anksiyete bozuklukları, OSB'li çocuklarda sıklıkla bildirilmektedir (Dellapiazza ve ark. 2022). Çevreye uyum sağlama sürecinde ve duygu düzenlemede yaşadıkları zorluklar nedeniyle OSB tanılı çocuklarda anksiyetenin ortalama %20 ile %50 arasında yaygınlık oranının olduğu bilinmektedir (Van ve ark. 2011, Lecavalier ve ark. 2014, Samadi ve ark. 2020). Anksiyete, bu çocukların günlük yaşam aktivitelerini, yaşam kalitesini ve okula devamını etkileyen geniş kapsamlı sorunlara neden olmaktadır. Bu durum çocukların bakım verenlerini de olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Leyfer ve ark. 2006). Aynı zamanda ortaya çıkan anksiyete duyuşal işleme anormallikleri, sınırlı ve tekrarlayıcı davranışlar ve sosyal işlevsellikte bozulmalar ile de ilişkilidir (Bellini 2004).

OSB'li çocuklarda anksiyete, geleneksel kavramsallaştırmalardan önemli şekillerde farklılık göstermektedir. OSB'de anksiyete ile duyuşal aşırı duyarlılık ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasında önemli bir ilişki vardır (Lidstone ve ark. 2014, Wigham ve ark. 2015). Bunun yanı sıra OSB'nin klinik özellikleri, çocuklarda rutin değişikliklere ve yeni ortamlara karşı olan direnç "evden ya da kişinin bağlı olduğu kişilerden ayrılmaya ilişkin aşırı kaygı" olarak tanımlanan ayrılık anksiyetesinin semptomlarını taklit edebilmektedir (Gjevik ve ark. 2011). Tipik gelişim gösteren çocuklarda sosyal anksiyete başkaları tarafından olumsuz değerlendirilme korkusundan kaynaklanabilirken, OSB'de sosyal durumlardaki anksiyete, mantık kurallarının ihlali veya sosyal çevrenin öngörülemezliği ile ilgili endişelerden kaynaklanabilmektedir (Kerns ve ark. 2014, Zainal ve ark. 2014). White ve ark. (2015) tarafından yapılan çalışmada, Çocuklar için Çok Boyutlu Kaygı Ölçeğinin (MASC-C) metrik ve gizli faktör eşdeğerliği üç grupta incelenmiştir. Gruplar; anksiyete bozukluğu olan gençler, OSB'si olan gençler ve sağlıklı bir kontrol grubu olarak üçe ayrılmıştır. Çalışma sonucunda OSB grubundaki faktör yapısının farklı olduğu belirlenmiştir. Bu da OSB'de farklı anksiyete belirtileri olduğu fikrini desteklemektedir (White ve ark. 2015). Bu nedenle tipik gelişim gösteren çocuklar için tasarlanmış araçlar ile yapılan ölçümlerin güvenilirliği ve geçerliliği sınırlı olabilmektedir (Rodgers ve ark. 2016). Rodgers ve ark. (2016) tarafından İngiltere'de, OSB tanılı çocukların özelliklerine uygun olarak anksiyete düzeyini belirleyebilmek

amacıyla ASC-ASD adlı (ASC-ASD: the Anxiety Scale for Children with Autism Spectrum Disorder) ölçme aracı geliştirilmiştir. Ebeveyn ve Çocuk sürümleri olan ölçek, iyi iç tutarlılık, geçerlilik ve 1 aylık test-tekrar test güvenilirliği gibi umut verici psikometrik özelliklere sahiptir (Rodgers ve ark. 2016).

OSB tanılı çocuklarda anksiyetenin yaygınlığı göz önüne alındığında, profesyonellerin bu gruptaki anksiyete semptomlarını doğru bir şekilde tanıyabilmesi ve değerlendirebilmesi hayati önem taşımaktadır (Den Houting ve ark. 2018). Türkiye'de OSB tarama araçlarının giderek artmasına rağmen, ulaşılabilir geçerli ölçek sayısı hem klinik kullanım hem de genel toplum taraması için halen kısıtlı olmakla birlikte (Köse ve ark. 2017) OSB tanılı çocukların özelliklerine uygun anksiyete düzeyini belirleyebilecek bir ölçüm aracı bulunmamaktadır. Yapılması planlanan çalışma ile bu ihtiyacın giderilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle çalışmanın amacı, ASC-ASD ölçüm aracı ebeveyn versiyonunun psikometrik özelliklerini belirleyerek Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını gerçekleştirmektir. OSB-ÇAO-E-TR ölçüm aracı diğer anksiyete ölçeklerinden farklı olarak, çocuğun sözel olarak anksiyete duygusunu ifade etmesinden çok, bir ebeveynin kolayca gözlemleyebileceği belirtilere dayanmaktadır.

Araştırmanın Hipotezi

H1: OSB-ÇAO-E-TR, Türk dilinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracıdır.

YÖNTEM

Metodolojik tipte yapılan bu araştırma otizm spektrum bozukluğuna sahip 8-15 yaş arasındaki çocuklarda anksiyetenin ebeveynleri tarafından değerlendirilmesini sağlayacak bir ölçüm aracının Türk kültürüne kazandırılması amacı ile planlanmıştır.

İhtiyacı Karşılacak Uygun Ölçeğin Belirlenmesi: Literatür incelendiğinde Rodgers ve ark. (2016) tarafından geliştirilmiş, orijinal adı "The Anxiety Scale for Children with autism spectrum disorder-Parent (ASC-ASD-P)" olan bir ölçüm aracının olduğu görülmüştür. Ölçeğin Türk diline çevirisi Deniz ve ark. (2020) tarafından yapılmış ancak psikometrik özelliklerinin incelenmesi gerçekleştirilememiştir. Buna karşın Türkçe çeviri formu klinik çalışmalarda araştırmacılar tarafından kullanılmıştır. Deniz ve ark. (2020) tarafından yapılan Türkçe çeviride ölçeğin ismi Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonu (OSB-ÇAO-E-TR) olarak belirlenmiştir (NewCastle Üniversitesi 2015). Ölçeğin telif haklarının Newcastle Üniversitesi'ne ait olması ve ayrıca ölçeği geliştiren yazarların isteği üzerine ifadeler üzerinde tekrar çeviri işlemleri yapılmamış Deniz ve ark. (2020) tarafından yapılan

çevirilere sadık kalınmıştır. Newcastle Üniversitesi ve Deniz ve Ark.(2020)'ndan ölçek kullanım izni alınmıştır (NewCastle Üniversitesi 2015).

ASC-ASD-P ölçeği 24 madde ve 4 alt boyuttan (Performans: 2., 4., 7., 15. ve 17. madde, Uyarılma: 1., 3., 8., 12., 13. ve 22. madde, Ayrılık: 11., 18., 19., 20. ve 24 madde ve Belirsizlik: 5., 6., 9., 10., 14., 16., 21. ve 23. madde) oluşmaktadır. Ölçekte ters puanlanan ifade bulunmamaktadır. Ölçek "Hiçbir Zaman"=1, "Bazen"=2, "Sık Sık"=3 ve "Her Zaman"=4 şeklinde puanlanmaktadır. 24 ile 96 aralığında bir puan aralığına sahip olup puanın artışı anksiyetenin arttığı anlamına gelmektedir. Orijinal ölçeğin geneli için hesaplanan Cronbach's α güvenirlik katsayısı 0,94'tür. Alt boyutlar için hesaplanan değerler ise; Performans (0,89), Ayrılık (0,87), Uyarılma (0,87) ve Belirsizlik (0,91). Ölçeğin bir aylık test-retest değeri ise ,84 olarak hesaplanmıştır.

Etik İlkeler: "The Anxiety Scale for Children with Autism Spectrum Disorder" ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanabilmesi için öncelikle ölçüm aracını geliştiren yazarlardan e-posta yolu ile izin alınmıştır. Yazar izni sonrası çalışmanın yürütülebilmesi için Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan (Tarih:31/08/2023 ve Sayı:61351342) etik kurul izni alınmıştır. Çalışmada veriler ebeveynlerden "Google Forms" aracılığıyla online olarak toplanmıştır. Ebeveynlerden yazılı olarak bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Kapsam geçerliği: Ölçeğin kültürel geçerliği için uzman görüşüne dayalı olarak kapsam geçerliği yapılmıştır. Uzmanlar her bir maddeye ilişkin görüşlerini "Gerekli", "Yararlı ancak gerekli değil" ve "Gerekli değil" şeklinde likert tipi bir derecelendirme ile belirtmiştir (Yurdugül 2019). En az 5 en fazla 40 uzmandan gelen görüşler doğrultusunda Kapsam Geçerlilik Oranı (KGO) (Content Validity Ratio) ve Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGI) (Content Validity Index) hesaplanmıştır (Esin 2014, Yurdugül 2019). Bu çalışmada kapsam geçerliği amacıyla 8 uzmandan görüş istenmiştir.

Güvenirlik: Uyarılma çalışmasında çocukların anksiyete düzeyini ölçen paralel bir form kullanılmamıştır. Bunun nedenleri arasında Otizmlili çocukların anksiyete düzeyini ölçen otizm özgül bir ölçüm aracına ulaşılammamıştır. Bunun yanında çocuklarda anksiyete ve depresyon düzeyini ölçen ölçüm araçları bulunmaktadır ancak bu ölçüm araçlarının madde sayısı fazla olduğundan dolayı, uyarılması yapılan ölçüm aracının geçerliğini etkileyeceği düşünülmüştür. Bu nedenle kullanılmamıştır. Ölçeğin güvenirliği için güvenirlik yöntemlerinden Cronbach alfa güvenirlik katsayısı ve iki yarı test tutarlılığı kullanılmıştır.

Pilot Uygulama: Pilot uygulamanın kimler üzerinde yapılacağı, ölçülecek değişkene ve hedef grubun kimler olacağına bağlıdır. Pilot uygulamanın örneklemindeki grubun yaş aralığı, eğitim düzeyi, cinsiyeti gibi pek çok özellik, orijinal ölçeğin

hedef grubu ile aynı olmalıdır (Erkuş 2007). Pilot çalışmalar için 30-50 kişilik bir örneklem literatür tarafından yeterli görülmektedir (Şeker ve Gençdoğan 2006). Bu nedenle dil ve kapsam geçerliliği yapılmış olan deneme formunun örneklem tarafından doğru anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek amacı ile çalışma evreni ile benzer özellikler gösteren 30 kişilik bir örnekleme uygulanmıştır. Pilot uygulama sonrası ölçekte yer alan maddelerin örneklem tarafından doğru değerlendirilebildiği belirlenmiştir.

Evren ve Örneklem: Bu araştırmanın evrenini 8-15 yaş arasındaki otizm spektrum bozukluğu tanısı konmuş çocukların ebeveynleri oluşturmuştur. Örneklem grubundaki ebeveynlere sosyal medyada yer alan (facebook ve instagram) otizmlili çocuklar ile ilgili gruplardan ve whatsapp mesajlaşma gruplarından ulaşılmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Bu çalışma bir ölçek uyarılma çalışması olduğundan faktör analizi tekniklerinin kullanılması gerekmektedir. alanyazın analiz için 300 kişilik bir örneklemin iyi bir değer olduğu belirtilmektedir (Çokluk ve ark. 2021). Bu çalışmada ise 371 ebeveyn ulaşılmıştır. Örneklem %86,8'i annelerden oluşmakta olup, %32,4'ü yükseköğretim mezunudur ve yaş ortalaması $41,4 \pm 6,2$ 'dir. Çocukların ise %82,7'si erkeklerden oluşmakta olup, örneklem yaş ortalaması $11,3 \pm 2,6$ 'dır.

Çocuklara OSB tanısı çocuk ruh sağlığı uzmanları ve çocuk nörologları tarafından konmuştur. Araştırmacılar tarafından ebeveynler ile telefon görüşmeleri yapılmıştır. Telefon görüşmeleri ile çocukların tıbbi tanılarının kim tarafından ve ne zaman konduğu teyit edilmiştir. Tanı raporlarının kopyasının veri toplama formu ile birlikte sisteme yüklenmesi istenmiştir.

Örnekleme dahil edilme kriterleri

- 18 yaş ve üzerinde olmak
- OSB tanısı konmuş olan 8-15 yaş arası çocuğa sahip olmak
- OSB tanılı çocuğa birincil bakım veren ebeveynlerden biri olmak
- Okuryazar olmak
- Araştırmaya katılmaya gönüllü olmak
- Psikiyatrik bozukluğa ilişkin tıbbi tanıya sahip olmamak

Dışlama kriterleri

- 8 yaş altı ve 15 yaş üstü otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocuğun ebeveyni olmak
- OSB tanılı çocuğun birincil bakım veren ebeveyni olmamak
- Çocuğun otizm spektrum bozukluğu tanısına eşlik eden farklı bir tanısının daha bulunması

- Okuryazar olmamak
- Psikiyatrik bozukluğa ilişkin tıbbi tanıya sahip olmak

Verilerin Toplanması

Çalışmada veriler Ekim 2023-Mart 2024 tarihleri arasında Google forms aracılığı ile toplanmıştır. Online anket 400 ebeveyne yönlendirilmiştir. 29 ebeveyn çalışmaya katılmayı kabul etmemiştir. Online ankete 371 ebeveyn katılmıştır. Online anket her hesaba sadece bir kez açılmıştır. Bu şekilde aynı hesaptan tekrarlı girişler engellenmiştir. Online formda veri toplama formlarındaki soruları cevaplamaya başlamadan önce ebeveynlere dahil edilme kriterlerine yönelik sorular sorulmuştur. Eğer ebeveynin özelliği dahil edilme kriterlerine uymuyorsa sistem ebeveynin formu doldurmasına izin vermemiştir. Anket, katılımcılar tarafından kendi belirledikleri zaman ve ortamlarda doldurulmuştur. Bu durum gözlemci etkisinin ortadan kalkması gibi avantajları beraberinde getirmektedir (Roberts, 2007). Aynı zamanda anketi tamamlayabilmek için her soruda zorunlu yanıt butonu hazırlanmıştır. Ebeveyn bir soruyu cevap vermeden atladığında sistem uyarı vermiştir. Tüm sorunlara cevap verildikten sonra anket tamamlanabilmiş ve kaydetme butonuna basılabilmektedir. Bu sayede anketlerin %100 dolması sağlanmıştır. Çalışmaya devam etmek istemeyen ebeveynler anketi sonlandır diyerek çalışmadan çekilebilmekteydi. Ancak çalışmadan çekilmek isteyen ebeveyn olmamıştır. Çalışmanın akış şeması Şekil 1’de belirtilmiştir.

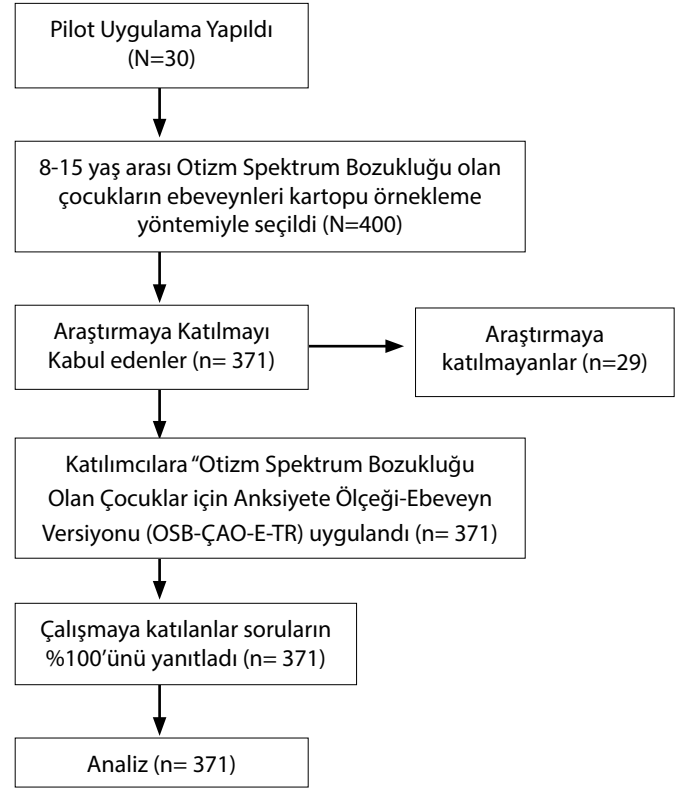
Verilerin Değerlendirilmesi: Veri analiz aşamasında tanımlayıcı istatistikler için SPSS 26 paket programı, model uyumunun incelenmesinde ise AMOS 23 paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler için sayı, ortalama, yüzdelik değerler tercih edilmiştir. İlişkilerin aranmasında korelasyon analizi kullanılırken ölçeğin yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Bu çalışmada uyarlanması planlanan OSB-ÇAO-E-TR ölçeği kapsam geçerliliği için uzmanlardan elde edilen veriler, kapsam geçerlilik oranlarının tespiti ve kapsam geçerlilik indeksinin hesaplanması aracılığı ile test edilmiştir.

KGO belirli maddelerin kabulünde veya reddinde kullanılırken, KGİ testin tamamı için hesaplanmaktadır. Bu durumda ölçekte yer almasına karar verilen maddelerin KGO değerlerinin ortalaması hesaplanarak KGİ değeri elde edilir (Lawsh 1975). Bu çalışmada 8 uzmandan görüş alınmıştır. 8 uzman için belirlenen KGO oranı 0,75’tir (Ayre ve Scally 2014).

Uzman görüşleri doğrultusunda deneme formuna ait her bir ifade için KGO hesaplanmış, sıfır ya da negatif değer alan maddenin olmadığı görülmüştür. Maddelere ait KGO

Şekil 1. Çalışma Akış Şeması

değerleri incelendiğinde deneme formunda yer alan bütün ifadelerin kapsam geçerlilik indeksi hesaplamak için uygun olduğunu göstermektedir. Böylece ölçekte yer alan 24 maddenin kapsam geçerlilik indeksinin hesaplanmasına karar verilmiştir. Gerekli hesaplama sonucu 24 maddelik deneme formunun kapsam geçerlilik indeksinin 0,95 değerini aldığı hesaplanmıştır. Formun bütün olarak geçerli olabilmesi için elde edilen KGİ değerinin KGO değerinden büyük olması (KGİ>KGO) gerekmektedir. Tablo 1’de görüldüğü gibi bu çalışmadan elde edilen değerlerin KGİ (0,95) > KGO (0,75) olduğu ve OSB-ÇAO-E-TR ölçeğinin kapsam geçerliliğini sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapı geçerliği: Çalışmada, yapı geçerliliğini incelemek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Verilerin faktör analizi için uygunluğunu test etmek için yapılan analiz sonucunda, Barlett normal dağılım test sonucunun anlamlı olduğu (χ^2 : 2810,40; $p < ,000$), Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değerinin ise 0,871 olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular veri setinin faktör analizine uygun olduğunu ve ölçekte faktörleşmenin olabileceği konusunda ip uçları vermiştir.

OSB-ÇAO-E-TR ölçeğinin yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmiştir. Bunun için uyum iyiliği değerleri ve maddelere ait anlamlılık düzeyleri incelenmiştir. Alt boyutlara ait ifadelerin kendi içinde bulundukları yapı ile anlamlı ilişki gösterdiği belirlenmiştir. OSB-ÇAO-E-TR’ye ait uyum iyiliği değerleri literatür tarafından önerilen

asgari değerlerin üzerinde bulunmuştur (Schermelleh-Engel ve Moosbrugger 2003, Meydan ve Şeşen 2011, Wang ve Wang 2020). Bu bulgulardan yola çıkarak 4 faktörlü yapının doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 2).

Dört boyut ve 24 maddeden oluşan OSB-ÇAO-E-TR'ye ait model uyumu ikinci düzey çok faktörlü DFA ile test edilmiştir

Verilerin normal dağılım göstermesi nedeniyle maximum likelihood hesaplama yöntemi kullanılmıştır. Yapıya ait uyum iyiliği değerleri incelendiğinde uyum iyiliği değerlerinin isten-
dik düzeyde olmadığı görülmüş bu nedenle düzeltme indis-
leri incelenmiştir. Yapılan incelemede M9-M10, M19-M24 ve M12-M13 maddelerinin hata terimleri arasında yüksek

Tablo 1. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonu Ölçeğine ait kapsam geçerlik bilgileri

Madde No	Uygun	Değil	Düzeltil	Uygun	KGO	Madde No	Uygun	Değil	Düzeltil	Uygun	KGO
M1	0	0	0	8	1	13	0	0	1	7	0,75
M2	0	0	0	8	1	14	0	0	0	8	1
M3	0	0	0	8	1	15	0	0	1	7	0,75
M4	0	0	0	8	1	16	0	0	0	8	1
M5	0	0	0	8	1	17	0	0	0	8	1
M6	0	0	0	8	1	18	0	0	0	8	1
M7	0	0	0	8	1	19	0	0	0	8	1
M8	0	0	0	8	1	20	0	0	0	8	1
M9	0	0	0	8	1	21	0	0	0	8	1
M10	0	0	0	8	1	22	0	0	0	8	1
M11	0	0	1	7	0,75	23	0	0	0	8	1
M12	0	0	1	7	0,75	24	0	0	1	7	0,75

Uzman Sayısı: 8

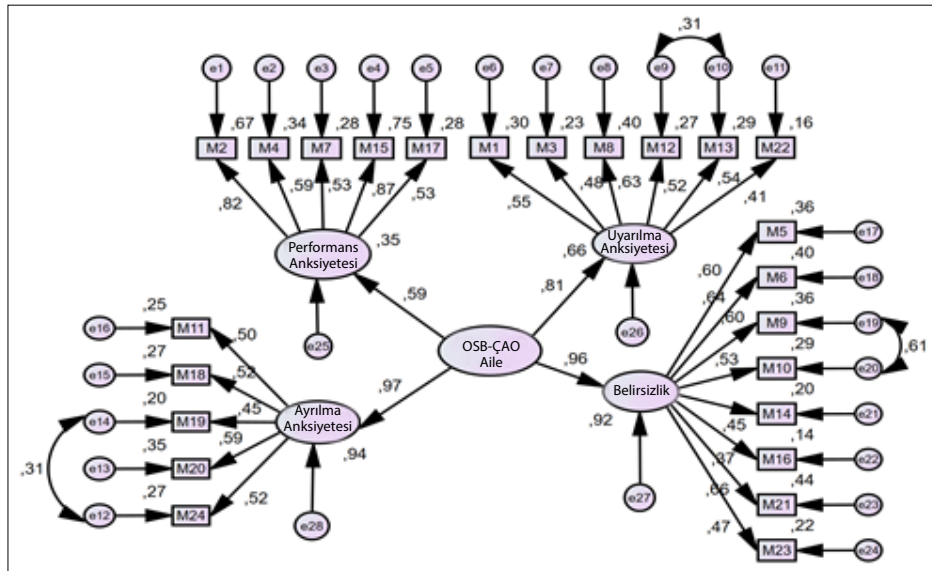
Kapsam Geçerlik Ölçütü (KGO): 0,75

Kapsam Geçerlik İndeksi (KGI): 0,95

Tablo 2. Ölçme araçlarına ilişkin uyum iyiliği değerleri ve literatürde önerilen değerler

Değişken	χ^2/df	RMSEA	CFI	GFI	AGFI	NFI	Geçerlik
OSB-ÇAO-E-TR	2,162	0,056	0,90	0,90	0,91	0,92	+
*Uyum iyiliği	$\chi^2 < 2$	$0 < RMSEA < 0,05$	$0,95 \leq CFI \leq 1$	$0,95 \leq GFI \leq 1$	$AGFI > 0,95$	$0,95 \leq NFI \leq 1$	
*Kabuledilebilir uyum	$\chi^2 < 5$	$0,05 < RMSEA < 0,10$	$0,90 \leq CFI \leq 0,95$	$0,90 \leq GFI \leq 0,95$	$AGFI > 0,90$	$0,90 \leq NFI \leq 0,95$	

OSB-ÇAO-E-TR: Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonu; RMSEA: Root Mean Square Error of Approximation (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü); CFI: Comparative Fit Indices (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi); GFI: Goodness-of-Fit Index (Uyum İyiliği İndeksi); AGFI: Adjusted Goodness of Fit Index (Düzenlenmiş Uyum İyiliği İndeksi); NFI: Normed Fit Index (Normalize Uyum İndeksi)

Şekil 2. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonu OSB-ÇAO-E-TR ikinci düzey çok faktörlü doğrulayıcı faktör analizi (DFA).

kovaryans görülmüş ve bu maddelerin hata terimleri birleştirilmiştir. Yapılan işlem sonrası ölçeğe ait uyum iyiliği değerleri incelendiğinde $\chi^2/df = 2,162$, AGFI = 0,91, CFI = 0,90, GFI = 0,90, RMSA = 0,056, NFI = 0,92 değerlerini aldığı görülmüştür. Bu bulgular doğrultusunda uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu anlaşılmıştır (Sümer 2000, Meydan ve Şeşen 2011, Gürbüz ve Şahin 2015, Polatçı ve Ünüvar 2021) (Şekil 1).

OSB-ÇAO-E-TR'ye ait gizil değişkenlerin anlamlılıkları incelendiğinde bütün değişkenlerin $p < 0,001$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Ölçeğin yapısına ait uyum iyiliği değerleri ve maddelerin anlamlılıkları birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin dört faktörlü yapısının doğrulandığı ve bu çalışma için yapısal geçerliğinin sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 3). Ölçeğin dört boyutlu yapısının açıkladığı varyans oranının %61 olduğu belirlenmiştir.

OSB-ÇAO-E-TR maddelerinin ölçek toplam puanıyla korelasyonu incelendiğinde, bütün maddelerin ölçek ile orta büyüklükte ilişkiye sahip olduğu gözlenmiştir (Tablo 4).

Güvenilirlik: Güvenilirlik test veya ölçek sonuçlarının kavramsal yapıya ilişkin olguyu doğru bir şekilde ortaya çıkarması; ölçüm aracı farklı yerlerde, farklı zamanlarda ve aynı ana kütleden seçilen farklı kütlelerde uygulandığında benzer sonuçlar vermesi olarak tanımlanabilir (Şencan 2005).

Bu çalışmada elde edilen yapının güvenilirliğini test etmek amacıyla Cronbach alfa güvenirlik katsayısı ve iki yarı test tutarlığı kullanılmıştır. Likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek güvenirlik katsayısının 0,70'in üstünde olması istenmekle birlikte olabildikince 1'e yakın olmalıdır (Tezbaşaran 2008, DeVellis 2014). İki yarı test tutarlığında ise iki yarımın arasındaki korelasyonun mümkün olduğunca yüksek ve anlamlı olması beklenir.

Tablo 3. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonu ifadelerine ait faktör yükleri ve anlamlılık düzeyleri

No	$\bar{x}$	SS	Faktör Yüğü	t	P	No	$\bar{x}$	SS	Faktör Yüğü	t	P
M1	1,93	0,68	0,55	6,844	0,000	M13	1,35	0,62	0,54	7,180	0,000
M2	1,82	0,89	0,82	11,151	0,000	M14	2,22	0,90	0,45	7,046	0,000
M3	2,22	0,86	0,47	6,844	0,000	M15	1,85	0,94	0,87	18,090	0,000
M4	1,75	0,94	0,59	11,151	0,000	M16	2,03	1,07	0,37	6,108	0,000
M5	2,13	0,92	0,60	9,752	0,000	M17	1,42	0,79	0,53	9,965	0,000
M6	2,43	0,93	0,64	9,752	0,000	M18	2,88	0,88	0,52	7,001	0,000
M7	1,48	0,80	0,53	9,905	0,000	M19	1,69	0,87	0,45	7,968	0,000
M8	1,46	0,70	0,63	8,034	0,000	M20	2,11	1,04	0,59	7,431	0,000
M9	2,48	0,85	0,60	9,241	0,000	M21	2,59	0,94	0,66	9,803	0,000
M10	2,47	0,94	0,54	8,472	0,000	M22	1,53	0,78	0,41	6,155	0,000
M11	2,45	1,07	0,50	6,768	0,000	M23	2,04	0,93	0,47	7,481	0,000
M12	1,57	0,76	0,52	7,119	0,000	M24	1,81	0,87	0,52	6,768	0,000

Tablo 4. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonu madde toplam korelasyonları ve madde silindiğinde elde edilen Cronbach's alpha değerleri

No	Madde Toplam Korelasyonları	Madde Silindiğinde Cronbach's Alpha Değerleri	No	Madde Toplam Korelasyonları	Madde Silindiğinde Cronbach's Alpha Değerleri
M1	0,440	0,881	M13	0,428	0,882
M2	0,518	0,879	M14	0,473	0,880
M3	0,418	0,881	M15	0,569	0,877
M4	0,486	0,880	M16	0,348	0,884
M5	0,518	0,879	M17	0,443	0,881
M6	0,551	0,878	M18	0,445	0,881
M7	0,441	0,882	M19	0,457	0,880
M8	0,522	0,879	M20	0,462	0,881
M9	0,528	0,879	M21	0,552	0,878
M10	0,470	0,880	M22	0,315	0,884
M11	0,423	0,882	M23	0,417	0,882
M12	0,461	0,880	M24	0,522	0,879

Tablo 5. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonu alt boyutlarına iki yarı test tutarlılığı ve Cronbach alfa değerleri

Faktör	Yarım	Değer	Spearman Brown	Guttman	Cronbach
Performans Anksiyetesi	İlk Yarım	0,708	0,798	0,769	0,80
	İkinci Yarım	0,632			
Uyarılma Anksiyetesi	İlk Yarım	0,542	0,684	0,684	0,70
	İkinci Yarım	0,533			
Ayrılma Anksiyetesi	İlk Yarım	0,509	0,678	0,660	0,70
	İkinci Yarım	0,422			
Belirsizlik	İlk Yarım	0,771	0,673	0,671	0,77
	İkinci Yarım	0,565			
OSB-ÇAO-E-TR	İlk Yarım	0,809	0,872	0,872	0,89
	İkinci Yarım	0,705			

Tablo 6. Dış geçerlik bulguları

Belirti	Performans Kaygısı	Uyarılma	Ayrılma Kaygısı	Belirsizlik Kaygısı	Toplam
Vücut Sallama	0,040	0,190**	0,148**	0,122*	0,152**
Göz/Kulak kapama	0,160**	0,166**	0,130*	0,184**	0,183**
Mırıldanma	0,005	0,151**	0,017	0,142**	0,102*
Vurma/Isırma/Bağırma	0,081	0,309**	0,219**	0,301**	0,289**

*p<0,05; **p<0,01

Elde edilen bulgulara göre ölçeğin bütün boyutlarında iki yarısı arasında yüksek düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu görülmüştür (Performans anksiyetesi: $r:0,798$; $p<0,001$, Uyarılma anksiyetesi: $r:0,684$; $p<0,001$; Ayrılma anksiyetesi: $r:0,678$; $p<0,001$; Belirsizlik: $r:0,673$; $p<0,001$). Ayrıca ölçek toplamının iki yarısı arasındaki Spearman Brown korelasyon katsayısı ise 0,872 olarak belirlenmiştir. Elde edilen bu değerler ölçeğin hem alt boyutlarının hem de ölçek toplamının iki yarı test tutarlılığını sağladığını göstermiştir.

Ölçeğin bütün alt boyutlarında elde edilen Cronbach alfa değerleri tatmin edici düzeydedir (Performans Anksiyetesi: 0,80; Uyarılma Anksiyetesi: 0,70; Ayrılma Anksiyetesi: 0,70; Belirsizlik: 0,77). Ölçeğin geneli için hesaplanan Cronbach alfa değeri 0,89 olup bu değer yüksek düzeyde güvenilirliği göstermektedir. Ölçeğin iki yarı test tutarlılığı ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı birlikte değerlendirildiğinde elde edilen dört faktörlü yapının güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu şeklinde değerlendirilmiştir.

Otizm spektrum bozukluğu tanısı olan çocuklarda anksiyetenin bir sonucu olarak ortaya çıkan tekrarlayıcı hareketlerin varlığı ailelere sorulmuştur. Bulgulara göre Otizm spektrum bozukluğu tanısı olan çocukların gösterdiği vücut sallama, göz/kulak kapama, mırıldanma ve vurma/ısıırma/bağırma gibi davranışların ölçeğin alt boyutlarıyla ve ölçek toplam puanıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Çocuklarda kaygı arttıkça söz konusu davranışlara ait puanlar artmaktadır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Rodgers ve ark. (2016) tarafından geliştirilen ASC-ASD-P (The Anxiety Scale for Children with Autism

Spectrum Disorder-Parents) ölçeğinin adı Türkçe'ye "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonu (OSB-ÇAO-E-TR)" olarak çevrilmiştir. 8-15 yaş aralığında OSB tanılı çocuğa sahip ebeveynlerden oluşan bir örnekleme gerçekleştirilen bu uyarılma çalışması sonucu elde edilen bulgular ölçeğin OSB tanısı alan çocukların anksiyete düzeylerini belirlemede geçerlilik ve güvenilirliğe sahip olduğunu göstermiştir.

Ölçekte yer alan 24 maddenin kapsam geçerlilik indeksinin hesaplanması sonucunda 24 maddelik deneme formunun kapsam geçerlilik indeksinin 0,95 değerini aldığı belirlenmiştir. Formun bütün olarak geçerli olabilmesi için elde edilen KGİ değerinin KGO değerinden büyük olması ($KGİ>KGO$) gerekmektedir. Bu çalışmadan elde edilen değerlerin $KGİ(0,95) > KGO(0,75)$ olduğu ve OSB-ÇAO-E-TR ölçeğinin kapsam geçerliliğini sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Lawshe 1975, Ayre ve Scally 2014).

Dört boyuttan oluşan OSB-ÇAO-E-TR'ye ait model uyumu ikinci düzey çok faktörlü DFA ile test edilmiştir. Yapıya ait uyum iyiliği değerleri incelendiğinde $\chi^2/df=2,162$, AGFI=0,91, CFI=0,90, GFI=0,90, RMSA=0,056, NFI=0,92 değerlerini aldığı görülmüştür. Elde edilen uyum iyiliği değerleri literatürde önerilen sınırlar içerisinde yer almıştır (Sümer 2000, Meydan ve Şeşen 2011, Gürbüz ve Şahin 2015, Polatçı ve Ünüvar 2021). Ölçeğin Rodgers ve ark. (2016) tarafından geliştirilen ASC-ASD ana versiyonunda ve Beneytez-Barroso ve ark. (2020) tarafından geliştirilen İspanyolca versiyonunda yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi kullanıldığından uyum iyiliği değerleri incelenmemiştir. Ancak ana versiyonda ve İspanyolca versiyonunda ortaya koyulan dört faktörlü yapı bu çalışmada da korunmuştur.

OSB-ÇAO-E-TR dört alt boyuta sahiptir: Performans Anksiyetesi, Belirsizlik, Uyarılma Anksiyetesi ve Ayrılma Anksiyetesi. Bu alt boyutlar özellikle OSB'deki spesifik kaygı fenomenolojisine uygun olan maddeleri içermektedir. Alt boyutların varlığı oldukça önemlidir. Alt boyutlar ölçek toplam puanı ile elde edilemeyen anksiyete profilleri hakkında daha ayrıntılı bilgi sağladığından tedavi ve araştırmalar için oldukça faydalıdır. Bu nedenle, bu ek bilgi, formülasyon ve tedavi planlamasını veya hipotez geliştirme sürecini yönlendirmek için kullanılabilir. Alt boyutlar arasındaki benzersiz ilişkiler ve alt boyutlar ile otizm spektrum bozukluğu için genel bir anksiyete yapısı arasındaki ilişki, gelecekteki çalışmalarda her maddenin belirli bir faktöre ve genel bir faktöre yüklendiği çift faktörlü modellerin kullanımıyla en iyi şekilde deneysel olarak incelenebilir.

Çalışmada ölçek Cronbach alfa değeri 0,89 olarak saptanmıştır. Bu değer yüksek düzeyde güvenilirliği göstermektedir. Ölçeğin bütün alt boyutlarında elde edilen Cronbach alfa değerleri tatmin edici düzeydedir (Performans Anksiyetesi: .80; Uyarılma Anksiyetesi: 0,70; Ayrılık Anksiyetesi: 0,66; Belirsizlik: 0,77). Rodgers ve ark. (2016) tarafından geliştirilen ASC-ASD ana versiyonu için 0,94'lük bir Cronbach alfa değeri belirlenmiştir. Alt boyutlarında elde edilen Cronbach alfa değerleri; Performans (0,89), Ayrılık (0,87), Uyarılma (0,87) and Belirsizlik (0,91) olarak belirlenmiştir (Rodgers ve ark. 2016). Den Houting ve ark. (2018) tarafından Avustralya'da yapılan çalışmada ölçek Cronbach alfa değeri 0,93 olarak saptanmıştır. Beneytez-Barroso ve ark. (2020) tarafından geliştirilen İspanyolca versiyonunda ölçek Cronbach alfa değeri 0,92 olarak belirlenmiştir. Performans anksiyetesi alt boyut Cronbach alfa değeri 0,88, belirsizlik alt boyut Cronbach alfa değeri 0,87, ayrılık anksiyetesi alt boyut Cronbach alfa değeri 0,72 ve uyarılma anksiyetesi alt boyut Cronbach alfa değeri 0,83 olarak saptanmıştır. Metropolitan Lima'da OSB tanılı 6-18 yaş arasındaki çocukların aileleri ile yapılan çalışmada ölçek belirsizlik alt boyut Cronbach alfa değeri 0,85, Performans anksiyetesi alt boyut Cronbach alfa değeri 0,81, uyarılma anksiyetesi alt boyut Cronbach alfa değeri 0,8 olarak belirlenmiştir. Ayrılık anksiyetesi alt boyutu faktör değerinin düşük olması nedeniyle analiz dışı bırakılmıştır (Castañeda Mikrukova ve Rúa 2023). Benzer şekilde Samadi ve ark. (2020) tarafından İran'da OSB tanılı çocukların anksiyete düzeylerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan çalışmada ebeveynlerin cevaplarının analizi, farklı kaygı biçimlerini yansıtan üç faktörü belirlemiştir: Performans anksiyetesi, Belirsizlik ve Uyarılma anksiyetesi. Orijinal İngilizce versiyonun dördüncü alt boyutu (Ayrılık anksiyetesi) tekrarlanmamış; bu maddelerden üçü herhangi bir alt boyuta yüklenmemiş ve kalan 1 tanesi Belirsizlik alt boyutuna yüklenmiştir (Samadi ve ark. 2020).

Çalışmada OSB-ÇAO-E-TR alt boyutlarına ait madde korelasyonları incelendiğinde bütün alt boyutlarda maddeler

arası korelasyonlarının uygun büyüklükte ve anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür. Bu bulgulardan yola çıkarak ölçeğin alt boyutlarında yer alan maddelerin her birinin içinde bulunduğu boyuta anlamlı katkı verdiği ve maddelerin birbiri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Den Houting ve ark. (2018) tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde ASC-ASD alt boyutlarının birbirleriyle orta derecede korelasyonlu ve ASC-ASD toplam puanıyla güçlü bir korelasyona sahip olduğu saptanmıştır (Den Houting ve ark. 2018).

Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları; örneklemin internet kullanan bireyler ile sınırlı kalması, internet kullanımından dolayı nispeten daha ileri yaşlardaki katılımcıların örnekleme dışı kalma olasılığı, okuryazar olmayan ebeveynlere ulaşılamamasıdır.

SONUÇ

ÇAÖ-OSB-E-TR'nin Türkçe formunun 8-15 yaş arasındaki OSB tanılı çocukların anksiyete düzeyini belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Güvenilir bir değerlendirme aracının varlığı, uygulayıcıların OSB'li çocuklarda anksiyeteyi hafifletmeye yönelik müdahale stratejilerini belirlemelerine ve değerlendirmelerine yardımcı olacaktır.

Ölçek çocuğun sözel anksiyete ifadesinden çok, bir ebeveynin kolayca gözlemleyebileceği belirtilere dayanmaktadır. Kullanımı ve puanlaması kolay, pratik ve kısa zamanda uygulanabilen bir ölçek olması da avantaj olarak değerlendirilebilir.

Çalışmada veriler okuryazar olan ebeveynlerle online form aracılığıyla toplanmıştır. Okuryazar olmayan örnekleme de yüz yüze veri toplama araçları uygulanarak bu örneklem grubunun da gereksinimlerinin belirlenmesi önerilmektedir.

Ölçeğin orijinal versiyonunda ölçüm aracının zihinsel/öğrenme engelli çocuklarda kullanımının uygun olup olmayacağını araştırılması önerilmektedir. Ayrıca anksiyete OSB tanılı bireylerin hayatları boyunca önemli bir konu olmaktadır. Bu nedenle ölçeğin OSB'li yetişkinlerin kaygısını ölçmede de etkili olup olmayacağının araştırılması önemlidir.

Bu çalışmada hastalığın şiddetine yönelik bir değerlendirme yapılmamıştır. Örnekleme 8-15 yaş aralığındaki tüm OSB tanılı çocukların ebeveynleri alınmıştır. OSB tanılı çocukların hastalık şiddetine göre gruplanarak karşılaştırma çalışmaları yapılması önerilmektedir.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonu (OSB-ÇAO-E-TR) Yönergesi

Rodgers ve ark. (2016) tarafından geliştirilmiş olan bu ölçüm otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda anksiyete düzeyini ölçmek amacı ile ebeveynler için geliştirilmiş bir

ölçüm aracıdır. Türk kültürüne Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar için Anksiyete Ölçeği-Ebeveyn Versiyonu (OSB-ÇAO-E-TR) olarak uyarlanmıştır.

OSB-ÇAO-E-TR 24 madde ve dört boyuttan (performans, ayrılma, uyarılma ve belirsizlik) oluşan bir ölçektir. Ölçekte ters puanlanan ifade bulunmamaktadır. Ölçek dörtlü likert tipte olup, “Hiçbir Zaman”=1, “Bazen”=2, “Sık Sık”=3 ve “Her Zaman”=4 şeklinde puanlanmaktadır, 24 ile 96 aralığında bir puan aralığına sahip olup puanın artışı anksiyetenin arttığı anlamına gelmektedir. Ölçeğin yapı geçerliği DFA ile sağlanmış olup, dört faktörlü yapının açıkladığı toplam varyans %61’dir. Güvenirlilik için hesaplanan Cronbach alfa değeri ölçek geneli için 0,89, performans boyutu için 0,80, ayrılma boyutu için 0,70, uyarılma boyutu için 0,70 ve belirsizlik boyutu için 0,77 olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin alt boyutları, içerdiği maddeler ve boyutların kavramsal çerçevesi şu şekildedir.

Performans Kaygısı: Bu alt boyut 2., 4., 7., 15. ve 17. maddeden oluşmaktadır. Performans kaygısı ile ilgili maddeleri içermektedir. Performans kaygısı daha geniş sosyal değerlendirme konularından ziyade otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin kural ihlali ve hata yapma konusundaki endişelerini yansıtmaktadır. Bu alt boyutta yer alan maddeler, sosyal fobide diğerlerinin olumsuz değerlendirmesinden kaynaklanan korkuya benzer şekilde otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin yaşadığı endişeleri yansıtmaktadır.

Uyarılma: Bu alt boyut 1., 3., 8., 12., 13. ve 22. Maddeden oluşmaktadır. Bu alt boyut genellikle yoğun kaygıya veya endişeye bağlı olarak artan bir fizyolojik uyarı durumunu ifade etmek için kullanılır. Ayrılma anksiyetesinin merkezi özelliği, “evden veya bağlı olunan kişiden ayrılma konusunda aşırı kaygı”dır. Otizm spektrum bozukluğunun özellikleri arasında rutin değişikliklere ve yeni ortamlara direnç, ayrılma anksiyetesi belirtilerini taklit edebilir. Bu durum, yazarları bu durumlarda sergilenen kaygının zorunlu olarak bağlanma ile ilişkili olmadığını, ancak daha çok otizm spektrum bozukluğunun temel özellikleriyle ilişkili olabileceğini öne sürmeye yönlendirmiştir.

Ayrılma Kaygısı: Bu boyut 11., 18., 19., 20. ve 24. Maddeden oluşmaktadır. Evden veya bağlı olduğu kişilerden ayrılma konusunda aşırı kaygı durumunu ifade etmektedir. Otizm spektrum bozukluğu özellikleri arasında rutin değişikliklere ve yeni ortamlara direnç yer alır ve bu, ayrılma anksiyetesi belirtilerini taklit edebilir. Bu durum, yazarların, bu koşullarda sergilenen kaygının zorunlu olarak bağlanma ile ilişkili olmadığını, ancak daha çok otizm spektrum bozukluğunun temel özellikleriyle ilişkili olabileceğini öne sürmelerine neden olmuştur. Bununla birlikte, ayrılma alt ölçeğini oluşturan maddeler, bakım verenlerden ayrılma ve ilgili endişelerle özellikle ilişkili görünmektedir. Bu, belki de ebeveynin çocuğun dünyayla etkileşimini aracı rolünde ayrılmaya

ilişkin bir tür kaygının OSB’de gerçek bir fenomen olduğunu göstermektedir.

Belirsizlik Kaygısı: Bu bölüm 5., 6., 9., 10., 14., 16., 21. ve 23. maddeden oluşmaktadır. Bu alt boyut belirsizlikle ilişkili anksiyetenin varlığını göstermektedir. Bu, otizm spektrum bozukluğunda duyuşal aşırı hassasiyet ile kaygı arasında kurulmuş olan ilişkiyi ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün otizm spektrum bozukluğundaki kaygıda önemli bir rolü olabileceğine dair ortaya çıkan kanıtları desteklemektedir.

Finansman: Hiçbir fon, hibe veya başka bir destek alınmadı.

Çıkar çatışması: Yazarlar herhangi bir mali çıkar çatışması beyan etmemektedir.

KAYNAKLAR

- American Psychiatric Association, DSM-5 Task Force (2013) Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5™ (5th ed.). American Psychiatric Publishing, Inc. doi:10.1176/appi.books.9780890425596
- Ayre C, Scally J (2014) Critical values for Lawshe’s content validity ratio: revisiting the original methods of calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development* 47(1): 79–86. doi:10.1177/0748175613513808.
- Baghdadli A, Michelon C, Pernon E ve ark. (2018) Adaptive trajectories and early risk factors in the autism spectrum: A 15-year prospective study. *Autism Res* 11: 1455–1467. doi:10.1002/aur.2022.
- Baio J, Wiggins L, Christensen DL ve ark. (2018) Prevalence of autism spectrum disorder among children aged 8 years-Autism and developmental disabilities monitoring network, 11 sites, United States, 2014. *MMWR Surveill Summ* 67(1): 23. doi: 10.15585/mmwr.ss6706a1.
- Bellini S (2004) Social skill deficits and anxiety in highfunctioning adolescents with autism spectrum disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities* 19: 78–86. doi:10.1177/10883576040190020201.
- Beneytez-Barroso C, Del Pozo-Armentis A, García-Villamizar D, Rodgers J (2020) Adaptación al español de la Anxiety Scale for Children with ASD (ASC ASD-P). *Acción psicol* 17(2).
- Castañeda Mikrukova EM, Rúa MO (2023) Psychometric Validation of the ASC-ASD Anxiety Scale in Children with Autism Spectrum Disorder. *International Journal of Latest Research in Humanities and Social Science (IJLRHSS)* 6(5): 469-474.
- Çokluk Ö, Şekercioğlu G, Büyüköztürk Ş (2021) Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik:Spss Ve Lisrel Uygulamaları (6. Baskı). Ankara. Pegem Akademi. s.1-48.
- Dellapiazza F, Michelon C, Picot MC ve ark. (2022) Early risk factors for anxiety disorders in children with autism spectrum disorders: results from the ELENA Cohort. *Sci Rep* 12: 10914. doi:10.1038/s41598-022-15165-y.
- Den Houting J, Adams J, Roberts J ve ark. (2018) Exploring anxiety symptomatology in school-aged autistic children using an autism-specific assessment. *Research in Autism Spectrum Disorders* 50: 73-82. doi:10.1016/j.rasd.2018.03.005.
- DeVellis RF (2014) Scale Development. (Çev.: T, Totan) Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık. s. 206.
- Erkuş A (2007) Ölçek geliştirme ve uyarılma çalışmalarında karşılaşılan sorunlar. *Türk Psikoloji Bülteni* 13 (40): 17–25.
- Esin N (2014) Veri toplama yöntem ve araçları & veri toplama araçlarının güvenilirlik ve geçerliği. *Hemşirelikte araştırma, İstanbul, Nobel Tıp Kitabevleri*, s. 193-232.
- Gjevik E, Eldevik S, Fjaeran-Granum T ve ark. (2011) Kiddie-SADS reveals high rates of DSM-IV disorders in children and adolescents with autism spectrum disorders. *J Autism Dev Disord* 41: 761– 769. doi:10.1007/s10803-010-1095-7 .

- Goldin RL, Matson JL, Konst MJ ve ark. (2014) A comparison of children and adolescents with ASD, atypical development, and typical development on the behavioral assessment system for children, (BASC-2). *Research in Autism Spectrum Disorders* 8: 951–957. doi: 10.1016/j.rasd.2014.04.005.
- Gürbüz S, Şahin F (2015) Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe – Yöntem – Analiz. Ankara, Seçkin Yayınevi. s. 317-335.
- Kerns CM, Kendall PC, Berry L ve ark. (2014) Traditional and atypical Presentations of anxiety in youth with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 44 (11): 1–11. doi:10.1007/s10803-014-2141-7.
- Köse S, Özbaran B, Yazgan Y ve ark. (2017) 6-18 yaş aralığındaki çocuklarda Otizm Spektrum Tarama Ölçeği'nin Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi* 28(4):268-277.
- Lawshe CH (1975) A Quantitative Approach to Content Validity. *Personnel Psychology* 28: 563–575. doi:10.1111/j.1744-6570.1975.tb01393.x.
- Lecavalier L, Wood JJ, Halladay AK ve ark. (2014) Measuring anxiety as a treatment endpoint in youth with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 44 (5): 1128–1143. doi:10.1007/s10803-013-1974-9.
- Leyfer OT, Folstein SE, Bacalman S ve ark. (2006) Comorbid psychiatric disorders in children with autism: interview development and rates of disorders. *J Autism Dev Disord* 36 (7): 849–861. doi:10.1007/s10803-006-0123-0.
- Lidstone J, Uljarevic M, Sullivan J ve ark. (2014) Relations among restricted and repetitive behaviours, anxiety and sensory features in children with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders* 8(2): 82–92. doi:10.1016/j.rasd.2013.10.001.
- Meydan H, Şeşen H (2011) Yapısal Eşitlik Modellemesi Amos Uygulamaları. Ankara, Detay Yayınevi. s.31-35.
- NewCastle Üniversitesi (2015). <https://research.ncl.ac.uk/neurodisability/leafletsandmeasures/anxietyyscaleforchildren-asd/asc-asdturkishparentversion/> Erişim tarihi: 11.03.2024.
- Roberts L (2007) Opportunities and constraints of electronic research. R.A. Reynolds, R. Woods, J.D.
- Rodgers J, Wigham S, McConachie H ve ark. (2016) Development of the Anxiety Scale for Children with autism spectrum disorder (ASC- ASD). *Autism Research* 9: 1205–1215. doi: 10.1002/aur.1603.
- Samadi SA, McConkey R, Rodgers J (2020) Assessing Anxiety in Iranian Children with Autism Spectrum Disorder. *Research in Autism Spectrum Disorder* 79. doi:10.1016/j.rasd.2020.101673.
- Schermelleh-Engel K, Moosbrugger H (2003) Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online* 8(2): 23–74.
- Sümer N (2000). Yapısal eşitlik modelleri. Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları* 3(6): 49-74.
- Şeker H, Gençdoğan B (2006) Psikolojide ve Eğitimde Ölçme Aracı Geliştirme, (1. b.), Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık. s. 12-23.
- Şencan H (2005) Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik, (1. b.), Ankara, Seçkin Yayınevi. s.11-18.
- Tezbaşaran, A. A. (2008). Likert tipi ölçek hazırlama kılavuzu (e-kitap). Web: <https://www.academia.edu/1288035/> Erişim tarihi: 20.01.2024
- Polatçı S, Ünüvar H (2021) İşte Mutluluk Ölçeği (İmö): Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Journal of Research in Business* 6(1): 177-202. doi:10.29228/JRB.10
- Van Steensel FJA, Bögels SM, Perrin S (2011) Anxiety disorders in children and adolescents with autistic spectrum disorders: A meta-analysis. *Clin Child Fam Psychol Rev* 14: 302–317. doi:10.1007/s10567-011-0097-0.
- Wang J, Wang X (2020) Structural Equation Modeling: Applications Using Mplus: methods and applications. West Sussex: John Wiley & Sons 5-9. doi:10.1002/9781119422730.
- White SW, Lerner MD, McLeod BD ve ark. (2015) Anxiety in youth with and without autism spectrum disorder: examination of factorial equivalence. *Behav Ther* 46(1): 40–53. doi:10.1016/j.beth.2014.05.005.
- Wigham S, Rodgers J, South M ve ark. (2015) The interplay between sensory processing abnormalities, intolerance of uncertainty, anxiety and restricted and repetitive behaviours in Autism Spectrum Disorder. *J Autism Dev Disord* 45: 943–952. doi:10.1007/s10803-014-2248-x.
- Yurdugül H 2019. http://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/FA_Orneklem_Genislikleri.pdf. Erişim tarihi: 20.01.2024
- Zainal H, Magiati I, Tan JWL ve ark. (2014) A Preliminary investigation of the spence children's anxiety parent scale as a screening tool for anxiety in young people with autism spectrum disorders. *J Autism Dev Disord* 44(8): 1982–1994. doi:10.1007/s10803-014-2075-0.